

VPRAŠANJA GLASBENE VZGOJE II.

1. Kaj je glasba?

ROMANTIČNA DEF.: Glasba je umetnost izražanja občutij s toni.

OBJEKTIVISTIČNA DEF.: Glasba je zvoneča oblika v gibanju. Gre za gibanje tonov, ki so postavljeni v neko obliko. Ritem povzroča gibanje tonov, zvokov.

Glasba je umetniška disciplina, katere izrazni material je zvok (*Muzička enciklopedija*).

2. Katere glasbene stile poznamo? Enega tudi opiši.

UMETNIŠKA GLASBA pomeni zelo visoka kvaliteta dela, ki je lahko napisano v različnih stilih. Poudarja visoka znanja, takšno visoko raven ni lahko ustvariti. Izvajajo jo samo izobraženi glasbeniki.

KLASIČNA GLASBA opredeljuje skladbe ki imajo nek poseben pomen zaradi svoje umetniške vrednosti v različnih obdobjih. To so dela ki so jih cenili že pred nami, in jih cenimo še mi (Bach, Mozart). RESNA GLASBA gre za odgovorno umetniško delo. Avtorji so izobraženi na tem področju. ZABAVNA GLASBA potrebujemo manj znanja, da jo ustvarimo in izvajamo. Vzorci se zelo ponavljajo, veliko je refrenov. Gre za kombinacijo ljudske glasbe v sodobnem stilu.

3. Delitev glasbe glede na njene karakteristike? IZVOR: akustična, elektro-akustična

ZASEDBA: vokalna, instrumentalna, vokalno-instrumentalna ZVRST: zabavna, popularna, ljudska, klasična, umetna, jazz FUNKCIJA: cerkvena, filmska, plesna, scenska, estetska.

4. Napiši značilnosti slovenskih ljudskih pesmi.

Ljudska pesem je oznaka za rimano kitično pesem, pogosto neznanega avtorja, ki jo je sprejel najširši sloj ljudstva, jo ohranjal z ljudskim izročilom in jo spreminjal. Besedila so pesnili ljudski pesniki in da se ne bi pozabila, so jih bukovniki zapisali v bukve. Melodije pa so oblikovali vižarji in pevci.

VSEBINSKA PODOBA – vsaka pokrajina ima nekaj značilnih posebnosti. Prekmurske pesmi so recimo otožne, govorijo o zdomstvu, trdem delu na polju... Pesmi iz Prlekije so zdravice, o vinu, svatovske... V pesmih iz Bele krajine se začuti vpliv Hrvaške – jurjevanje, koledovanje, kresovanje...

OBLIKA – kitična, najpogosteje štirivrstična kitica. Pogost refren ali pripev. Najkrajši verz je četverec, najdaljši lirski deseterec.

MELODIJA – malotonski obseg, pentatonika in dur.

RITEM IN MERA – gre za pogosto menjavanje taktovske mere (mešana mera).

DINAMIKA IN AGOGOKA – petje brez izraznosti in dinamike. Na Koroškem je lepo petje tiho, v Halozah in Reziji »na vse grlo«.

NAČINI PETJA – eno do petglasno petje. Starejši način je bordunsko dvoglasje.

Najpogostejše je triglasno fantovsko petje. Pevci nikoli ne začnejo peti hkrati. Poznamo pa tudi harmonsko petje.

5. Naštej 5 slovenskih ljudskih pesmi.

Al me boš kaj rada imela, Barčica po morju plava, Dekle je po vodo šlo, Ob bistrem potoku je mlin, Metuljček cekinček, Abraham ma sedem sinov,

6. Naštej ljudska glasbila in enega tudi opiši.

Trstenka, žvegla, okarina, tamburice, oprekelj, cimbele, citre, drumlica, lončeni bas, pojoča žaga, glavnik, buča, dvojnice, kitara, harmonika, klarinet.

LONČENI BAS – ljudsko glasbilo v obliki glinastega lonca, ki ima čez odprtino napet svinjski mehur.

OPREKELJ – manjše ljudsko glasbilo s strunami, po katerih se igra s tolkalcema

ŽVEGLA ali Haloška piščal – ljudsko glasbilo iz slivovega lesa, podobno je piščali.

OKARINA – lončena piščal jajčaste oblike s sedmimi luknjicami.

CIMBALE – glasbilo po katerem udarjamo s palicami po strunah. Imajo pedala, kot klavir.

TAMBURICA – ljudsko glasbilo z 2 do 16 strunami, na katero se igra s trzalico.

7. Napiši, med katerima dvema poloma se je gibala glasbena praksa v času Starih Grkov in ju opiši.

APOLINIČNO – koncentracija jasnosti moči in volje. Glasba deluje formativno. Strunski glasbili: LIRA, KITHARA. Lestvica: DORSKI tonski rod – resen in možat. Dorska lestvica – brez predznakov od d do d (brez višajev in nižajev). Najdemo jo pri Škotih, Ircih. APOLON – bog svetlobe, pomladi

DIJONIZIČNO – pijano samopozabljanje, razvratno, zabava, vino. Pihalo: AULOS. Lidijski, jonski in miksolidijski tonski rod. Niso uporabljali durove in molove tonske lestvice. DIONIZ - bog vina, samozabavljenja

8. Razloži pojme: PSALM, HIMNA, KANTOR, MELIZEM

PSALM - staro hebrejska duhovna pesem HIMNA - slavnostna pesem, hvalnica bogu

KANTOR - vodja poklicnih pevcev v samostanu ali katedrali MELIZEM – petje večjega števila različnih tonov na isti zvok

9. Opiši značilnosti glasbenega pouka v 17. stoletju:

Število ur pouka glasbe se zmanjša na 2 uri tedensko. Učijo se osnove teorije in petja po notni sliki. Intenzivira se instrumentalni pouk. Glasba prehaja v posvetne ustanove in se osvobaja vpliva cerkve. Kulturna središča so plemiški dvori. Glasbeniki so dvorni kapelniki.

10. Opiši obdobje reformacije na Slovenskem?

Reformacija (2. polovica 16. st.) – pouk petja so uvedli v nemške in latinske šole. Petje se je omejevalo na začetek in konec pouka. Trubar je poudarjal pomen lepega petja.

11. Kdaj je petje postalo obvezen predmet v narodnih šolah in katere discipline so se petju in glasbeni teoriji še pridružile?

S pojavom obvezne osnovne šole (1869). Pridružile so se: poslušanje glasbe, igranje na inštrumente, gibanje ob glasbi in glasbena ustvarjalnost.

12. Kaj so prirojene zasnove?

So anatomsko-fiziološke značilnosti organizma, ki omogočajo nadaljnji fizični razvoj otroka. So predpozicije za razvoj sposobnosti.

13. Kaj so glasbene sposobnosti?

So posledica prirojenih zasnov in jih lahko razvijamo v procesu aktivne interakcije otroka in okolja, v procesu dejavnosti in njenega usmerjanja.

14. Naštej 5 skupin glasbenih sposobnosti, ki jih je razlikoval Michel?

- 1) Sposobnost povezave s slušno analizo (ugotoviti melodijo, ritem, tonske višine; ali se dva posnetka razlikujeta? Kako?)
- 2) Kinestetični občutki in predstave (razlika med toni, ples, tempo rok in nog)
- 3) Spominske sposobnosti (koliko si zapomnimo)
- 4) Motorične sposobnosti (spretnosti izvajanja, igranja, spretnosti prstov, spretnosti nog (orgle, klavir)
- 5) Duhovne sposobnosti - pomen fantazije in mišljenja za razumevanje (interpretacija, spoznamo kaj je želel skladatelj izraziti)

15. Naštej faze glasbenih sposobnosti in opiši 7. fazo: utrditev glasbenih sposobnosti!

1. faza: poslušanje => 2. faza: motorične reakcije na glasbo => 3. faza: prve glasbene reakcije => 4. faza: prave glasbene reakcije => 5. faza: izmišljanje pesmi => 6. faza: razvoj ritma => 7. faza: utrditev glasbenih sposobnosti (6. - 9. leta: Nagel razvoj elementarnih glasbenih sposobnosti (melodični in ritmični posluš). Zaznavajo in razumejo glasbene pojme: ritem melodija, oblika, tempo, takt in tonaliteta.) => 8. faza: estetsko ocenjevanje => 9. faza: glasbena zrelost.

16. Kaj je talent? TALENT pomeni izstopajoče rezultate sistematično razvijajočih kompetenc na najmanj enem področju aktivnosti do stopnje najvišjih 10 % vrstnikov, ki se z nečim ukvarjajo.

17. Kaj je nadarjenost?

NADARJENOST je posedovanje in raba izstopajočih naravnih sposobnosti v obsegu zgornjih 10 % znotraj populacije določene starosti. Poznamo produktivno (skladanje) in reproduktivno-interpretativno (za petje, igranje inštrumentov, dirigiranje).

18. Kaj je muzikalnost?

MUZIKALNOST je lastnost, značilnost muzikalnega človeka: solist se pri izvedbi usmeri na vse glasbene elemente. Prav zaigra melodijo in ritem ter vnese čustva v besedilo.

19. Kaj je ritem? RITEM je zaporedno ponavljanje dveh ali več kontrastnih elementov. Zvoki so kontrastni po jakosti in trajanju. Ritem lahko obstaja brez metruma, metruma pa brez ritma pa ni.

20. Kaj je metrum? METRUM je enota za merjenje glasbenega ritma. Je enolično merjenje časa na enake odseke, dobe. Določa število in vrsto enot enakega trajanja zvoka. Poznamo enostaven metrum (2- in 3- delni) in sestavljeni metrum (4-, 5- in 6- delni).

21. Naštej teorije ritma in eno opiši.

INSTINKTIVNA (tiktakanje ure)

FIZIOLOŠKA (bitje srca, dihanje) teorija ritma izhaja iz predpostavke, da se ritmične reakcije snujejo na periodičnosti fizioloških procesov v organizmu.

MOTORIČNA (glasba v nas sproži določena gibanja, ki jih izvajamo glede na slišano glasbo).

22. Naštej 5 didaktičnih iger za razvijanje ritmičnih sposobnosti.

Izštevanke, bobnarska šola, prepovedan gib, telegraf, ritmične uganke, žaganje debla, ritmična hoja živali, sestavljanje vlakca iz vagončkov...

23. Opiši pojme poliritmija, polimetrika in nevme. POLIRITMIJA je sočasno ponavljanje več različnih ritmov. POLIMETRIKA je zaporedno menjavanje ali sočasen potek različnih taktovnih načinov. NEVME je sistem znakov, ki nas spominja na znane napeve.

24. Naštej zgodovinske notne zapise in enega opiši.

Nevme (6. – 9. stol.) – pevce spominjajo na že naučene napeve.

Diastematska notacija (9. – 13. stol.) – nevme so zapisane okoli ene ali več črt.

Kvadratna koralna notacija (13. stol.) – zapisovali so na štiri črte.

Črna menzuralna notacija (13. – 15. stol.) – Znaki za različna trajanja: longa, brevis, semibrevis. Vsaka daljša nota obsega dve ali tri krajše.

Bela menzuralna notacija (15. stol.)

Tabulature (14. – 18. stol.) – instrumentalna notna pisava za posamezne instrumente – lutnjo, orgle, čembalo, godala in pihala. Nastala je sočasno z menzuralno notacijo.

25. Opiši takt in taktnico. TAKT je lahko popoln ali nepopoln.

TAKTNIKA je črta, ki med seboj loči takte.

26. Kaj je iznašel Maelzel? Čemu služi ta naprava?

Mälzel je leta 1816 na Dunaju iznašel metronom – glasbeno uro, s pomočjo katere je mogoče natančno nastaviti dolžino trajanja števnih enot. MM – Mälzlov metronom ali četrtnika je npr. 60 – gre za 60 udarcev v minuti.

27. Kaj je tempo? TEMPO je hitrost izvajanja glasbenega dela glede na trajanje osnovne metrične enote. Regulira trajanje tonov.

28. Naštej 2 počasna, 2 zmerna, 2 hitra in 2 zelo hitra tempa.

POČASNA – largo, lento, grave

ZMERNA – andante, sostenuto, moderato

HITRA – allegro, allegretto, animato

ZELO HITRA – con brio, con fuoco, vivace, presto

29. Kaj pomeni ritenuto?

Ritenuto = naglo zadržano.

30. Kaj je agogika? AGOGIKA je izraz za različne modifikacije tempa, ko poskuša interpretacija doseči močnejši izraz in plastičnost.

31. Kaj je melodija in naštej 3 značilnosti le-te.

MELODIJA je oblikovano, zaokroženo, razumljivo, smiselno in po določenih pravilih (ponavljanje, razvrstitev) urejeno tonsko sosledje. Nima težnje po nadaljevanju.

Značilnosti:

- bližina tonov (gibanje v malih intervalih)
- zaključenost melodije (zaprta stabilna tvorba)
- padajoča infleksija (psihološka sprostitvev)
- orientacija na toniko
- zakon dobre kontinuacije – element traja v opaženem.

32. Kaj je tonska lestvica?

TONSKA LESTVICA je dvigajoče se in padajoče sosledje tonov v okviru ene oktave, ki je posledica tonskega sistema. Zgrajena je na redu, ki ga uporablja določena kultura. Mi slišimo od 16 – 25000 tresljajev v sekundi. Lestvica je pregledno zaporedje tonov po kriteriju višine.

33. Naštej tri sisteme gradnje lestvice in enega opiši.

PITAGOREJSKI SISTEM gradnje lestvice in uglaševanja so uporabljali Stari Grki. Z matematičnimi računi so delili strune – na polovico – oktava, dve tretjini – kvinta... Zvišani toni so višji od nižanih (cis je višji od des-a).

ČISTI, HARMONIČNI SISTEM (naravno uglaševanje) uporablja alikvotne ali višje harmonične tone. Povišani spodnji toni so nižji od nižanih zgornjih tonov (cis je nižji od des-a).

TEMPERIRANI SISTEM – Andreass Werckmeister je v baroku razdelil oktavo na 12 enakih delov.

34. Kaj je tonski način?

TONSKI NAČIN je sosledje tonov, ki so osnova melodiji ali celi skladbi in so vezani na posebni osnovni ton (osnovni ton je prva stopnja lestvice tonskega načina). Spoznamo jih po predznakih na začetku skladbe. Oblikujemo jih po zgledu C-durove in a.molove lestvice.

35. Kako gradimo lestvice? Napiši sosledje celih in pol tonov za durovo lestvico.

Lestvice gradimo po sosledju celih in pol tonov.

Durova lestvica: 1, 1, $\frac{1}{2}$, 1, 1, 1, $\frac{1}{2}$

36. Naštej tri koralne ali starocerkvene lestvice.

Jonska, dorska, frigijska, lidijska, miksolidijska, eolska

37. Opiši metodo solfa!

Ne uporablja zapisovanja z notami, temveč samo s solmizacijo. Uporablja naslednje poimenovanje tonskih stopenj: DO, RE, MI, FA, SO, LA, TI, DO. Nakazovanje tonskih stopenj z roko ob telesu imenujemo fonomimika.

38. Opiši metodo Tonika Do!

Razvila jo je Agnes Hundegger iz Tonik solfa metode. Prevezla je solmizacijo in fonomimiko.

Mol obravnava kot paralelo dura. Tonika mola je LA. Gre torej za tonika Do-La metodo.

Uporablja: fonomimiko, modulatorje, črkovno notacijo in do-ključ.

39. Kaj so številčni sistemi? V katerih državah so jih začeli uporabljati? Številčni sistemi so zapisovanje glasbe s številkami. Uporabljati so jih začeli v Nemčiji in Franciji.

40. Kaj pomenita pojma heironomija in fonomimika?

HEIRONOMIJA je nakazovanje tonov z roko prosto po zraku.

FONOMIMIKA je nakazovanje tonov z roko ob telesu.

41. Kaj je relativni posluš in iz česa je sestavljen absolutni posluš?

RELATIVNI POSLUH je priučeni posluš. Imajo ga povečini vsi izšolani glasbeniki in predstavlja sposobnost razpoznavanja in razločevanja intervalov, durove in molove

tonalitete..., vendar pa niso sposobni intonirati poljubnega tona in ga po njegovi višini tudi ne prepoznajo, če ga zaslišijo.

ABSOLUTNI POSLUH pa je sestavljen iz aktivnega absolutnega posluha, pasivnega absolutnega posluha in regionalnega absolutnega posluha.

42. Pri katerih pesmih smo obravnavali kanon? Simama, ka; Pachelbel: Kanon; Marko skače

43. Kaj je kanon? KANON je kompozicijska tehnika dosledne imitacije. Je dvoglasna ali večglasna skladba, v kateri vsi glasovi dosledno posnemajo temo.

44. Kaj sta homofonija in polifonija? Kaj je zanju značilno?

HOMOFONIJA je večglasje z izrazito melodijo, ki je ponavadi v zgornjem glasu. Drugi glasovi jo akordično in ritmično spremljajo in dopolnjujejo. Je nasprotje polifoniji.

POLIFONIJA (gr. mnogoglasje) je večglasje, v katerem so izraziti glasovi vodeni relativno samostojno, vendar harmonsko soodvisno.

45. Katero sosledje spoznavanja tonskih stopenj se pojavi v učbenikih Oblakove in katero sosledje v učbenikih Peskove?

B. Oblak: DO RE MI FA SOL LA SI DO

A. Pesek: DO1 RE MI FA SO LA TI DO2

46. Kaj je rondo? Kateri vrsti rondoja poznaš in po čem se razlikujeta?

RONDO je bil sprva vedra, družabna, plesna pesem, v kateri sta se izmenjavala kuplet (vedno drugačna melodija ali vsaj besedilo) in refren (pripev). Ta je bil stalen. Kuplet je pel/plesal posameznik, refren pa vsi.

Kasneje pa je postal instrumentalna skladba, pri kateri se ista glasbena misel (tema) večkrat povrne. Njene ponovitve ločujejo glasbene misli, ki so včasih medigre – temi izrazito kontrastne ali pa ji enakovredne.

Ločimo verižni in sintetični rondo.

VERIŽNI RONDO: pri njem so posamezni oblikovni členi nanizani premočrtno. Niza glavne melodije in medigre.

SIMETRIČNI RONDO teži k simetriji in kontrastu. (ABACA; ABACABA)

47. Kaj je variacija in katere vrste variacij poznaš?

VARIACIJA je spreminjanje ritma in metruma, melodije, tempa, harmonije, tonskega načina, dinamike, barve, dodajamo spremljevalne melodije ali jih odvezemo, ...

Poznamo proste, stroge, neposredne in posredne.

48. Kaj je opera in kako je oblikovana?

OPERA je odrsko glasbeno delo, v katerem igralci prikazujejo dramsko dejanje, tako da pojejo ob spremljavi orkestra. Vključuje lahko duete, tercete, kvartete..., zbor ali celo balet. Operno besedilo imenujemo libreto. Glasbeni zapis za pevce in orkester je partitura.

49. Kaj je balet? Kako se imenujejo baletni čevlji in obleka?

BALET je gledališko delo, namenjeno skupinskemu umetniškemu plesu. Sestavljajo ga glasba, zgodba, ples, scena in kostumi. Čevlji (špici in mehki baletni copati) obleka (tatu, tutu; triko).

Seznam glasbenih posnetkov:

1. Robert Novak: Tres-benk-tres
2. Polka. Tamburaši iz Sodovcev
3. George Bizet: opera Carmen. Preludij
4. Camille Saint-Saëns: Akvarij
5. Camille Saint-Saëns: Pianisti
6. Antonin Dvořak: Simfonija Iz Novega sveta. Largo
7. Antonin Dvořak: Humoreska
8. Ukmar: Burlesca
9. Clark: Rondo
10. Mozart: Finale
11. Fernando Sor: Variacije
12. Pachelbel: Kanon
13. Rameau: Tamburin
14. Wolfgang Amadeus Mozart: Variacije v C-duru.
15. Wolfgang Amadeus Mozart: Čarobna piščal. Papagenovi zvončki
16. Antonio Vivaldi: Pomlad
17. Edvard Grieg: Jutro
18. Grieg: V votlini gorskega kralja
19. Liszt: Ljubzensko sanjarjenje
20. Mozart: Mala nočna glasba
21. Posnetek ljudskega glasbila: TAMBURICE – Djevojka je išla
22. Posnetek ljudskega glasbila: CIMBALE in OKARINA: Zreilo je žito

ZAPISOVANJE TONSKIH TRAJANJ IN TONSKIH VIŠIN